

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน
ในพื้นที่ตำบลระเริง จังหวัดนครราชสีมา

The Guideline of Eco-tourism Management through the Community based
Participation on Raroeng Sub-district, Nakhon Ratchasima Province.

สุภัทริภา ชันทจร¹ * และคณะ²
(Supatripa Kantajorn^{1*} et al.)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) แนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนตำบลระเริง จังหวัดนครราชสีมา ผู้ให้ข้อมูลหลักในการวิจัย ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยสุมแบบเจาะจง ประกอบด้วยผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ จำนวน 5 คน องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน ประชาชนชาวบ้าน จำนวน 14 คน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มสตรี จำนวน 20 คน กำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 29 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 46 คน รวมจำนวน 121 คน ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ด้านแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลาสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จากเทคนิคการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ ซึ่งมีแนวข้อคำถามประเด็นในการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น แล้วนำผลมาวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการศึกษาพบว่า แนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลระเริงจะต้องสอดคล้องกับวิถีชีวิตการจัดการร่วมกันของชุมชน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในการจัดการร่วมกันให้อยู่คู่กับชุมชน เช่น ท่งหญ้าไร่ร้าง น้ำตกคลองดินดำ น้ำตกคลองกุ่ม กิจกรรมส่องนกและสัตว์หายากท้องถิ่น เก็บเห็ดป่า ปั่นจักรยานขึ้นชมธรรมชาติ กับการเรียนรู้วิถีชีวิตของชาวบ้าน เช่น การทำถนอมอาหาร ขนม ของใช้ สวนเกษตรต่าง ๆ พักโฮมสเตย์ชุมชน ระยะเวลา 2 วัน 1 คืน และการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยได้จัดตั้งทีมงานผู้รับผิดชอบการพัฒนาแผนงานการท่องเที่ยว

* ดร. คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน 30000

Dr., Faculty of Sciences and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Isan 30000

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์กรัยสรณ์ ชันทจร คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน 30000

Assist. Prof., Faculty of Sciences and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Isan 30000

³ดร.ธนาวัฒน์ ปัทมฤทธิกุล คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน 30000

Dr., Faculty of Sciences and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Isan 30000

⁴อชิรญา พรหมลัง อาจารย์ประจำ คณะวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน 30000

Lecturer, Faculty of Sciences and Liberal Arts, Rajamangala University of Technology Isan 30000

⁵วรุณ ลีลานาศักดิ์ นักวิจัยอิสระ

Independent researcher

* Corresponding Author E-mail Address: s.kantajorn@hotmail.com

ประชาสัมพันธ์ กำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ของกรรมการต่าง ๆ เพื่อขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนในการวางแผนทางการจัดการท่องเที่ยวแบบมีส่วนร่วม ประชาสัมพันธ์ให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม จัดตั้งชมรม กรรมการรับผิดชอบแผนงานการท่องเที่ยว ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวชุมชนต่อนักท่องเที่ยว และพัฒนาสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชนอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การจัดการท่องเที่ยว

ABSTRACT

The objective of this research aims to 1) guideline for developing the Eco-tourism package and 2) guideline for the Eco-tourism management through the community-based participation on Raroeng Sub-district, Nakhon Ratchasima Province. The key informant in this research were people involved in tourism management as selected by purposive sampling including 2 tourist entrepreneurs, 5 homestay owners, 5 officers of subdistrict administrative organization, 14 local philosophers, 20 local leaders and house wives' group, 29 subdistrict headman, village headman and assistant village headmen, 46 tourists. The total of key informant were 121 people. The quantitative data were examined by Triangulation Method. The data of time, tourist places, people in the area were collected by structured interview, focus group and brainstorming. Then the results were analyzed by contents.

The findings indicated that guideline for developing the Eco-tourism community-based participation package should be in according to way of life of community. The conservation highly remained environmental resource in the community such as Raroeng field, Klong Din Dam waterfall, Klong Kum waterfall, local bird-watching and wild animal sight, mushroom picking, experiencing bicycle trial and learning local daily living such as food preservation, snack, daily instruments, farms and local homestay for 2 days and one night. The Eco-tourism management also established the structure of administration and roles of committees of developing tourist plan, promoting the tourism of the community for driving tourism community-based participation. The local people took part in forming tourist club, promoting tourist program to tourists and developing continuously local product.

Keywords: Eco-Tourism; Community based Participation; Tourism management

Article history:

Received 15 July 2021

Revised 17 September 2021

Accepted 20 September 2021

SIMILARITY INDEX = 2.82 %

1. บทนำ

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา กลายเป็นธุรกิจที่เติบโตอย่างรวดเร็วในแต่ละปีมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยวเป็นจำนวนมาก ทั้งนักท่องเที่ยวครั้งแรก (First-Time Tourist) และนักท่องเที่ยวซ้ำ (Repeat Tourist) สำหรับการเตรียมความพร้อมและการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในอำเภอวังน้ำเขียวจึงเป็นสิ่งสำคัญ กล่าวคือ การคำนึงถึงองค์ประกอบด้านแหล่งท่องเที่ยว ที่พัก การจัดท่องเที่ยวไปยังแหล่งธรรมชาติ แหล่งวัฒนธรรมอย่างมีความรับผิดชอบ มัคคุเทศก์ท้องถิ่น ชุมชนท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบมีส่วนร่วม คอยติดตามตรวจสอบ รวมถึงร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยวอันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ในท้องถิ่น และร่วมได้รับประโยชน์อย่างเสมอภาค ซึ่งแนวคิดเรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้น ได้รับการส่งเสริมในต่างประเทศ เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่ไม่มีผลกระทบในชุมชน การท่องเที่ยวที่สนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ รักษาวัฒนธรรมท้องถิ่น ส่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจต่อชุมชน (Mgonja, Sirima, and Mkumbo, 2015) อีกทั้งมีจุดท่องเที่ยวที่น่าสนใจ มีความสำคัญเหมาะสมสำหรับการเป็นจุดเรียนรู้ในเส้นทางศึกษาทางธรรมชาติ โดยให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ เป็นการนำทรัพยากรที่มีอยู่มาใช้ประโยชน์เพื่อสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวและชุมชน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจึงเป็นเครื่องมือในการอนุรักษ์ควบคู่กับการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืน (กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2560)

การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่อำเภอวังน้ำเขียว โดยเฉพาะตำบลละเรียง ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมาประมาณ 81.5 กิโลเมตร ใช้เวลาเดินทางเพียง 1 ชั่วโมง 25 นาที หรือจากแยกถนนสาย 304 - บ้านคลองม่วง ตำบลคลองม่วง อำเภอบางขันจนถึงตำบลละเรียง ระยะทาง 47 กม. เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์ทางระบบนิเวศ ชุมชนละเรียงเดิมเป็นป่าดงดิบเรียกกันว่า “ป่าทับลาน” อยู่ในพื้นที่ของตำบลตะขบ อำเภอบึงสามพัน ซึ่งมีเขาใหญ่สูง เรียกกันว่า “เขาภูหลวง” และมีเทือกเขาโซ่เชื่อมต่อเป็นแนวยาวเหมือนลูกโซ่ อยู่ทางด้านทิศเหนือและทางด้านทิศตะวันออก มีเขาสะแกกราช ซึ่งเป็นเทือกเขากั้นระหว่างอุทยานแห่งชาติ ทับลานกับอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ในบริเวณพื้นที่เขาภูหลวง ประชาชนเริ่มอพยพเข้ามาอยู่อาศัยทำไร่ข้าวโพด ปลูกพริก ปลูกมะขามยักษ์ไค้ฝักดาบหรือฝักไค้ก่าไล ชาวบ้านเข้าอาศัยอยู่รวมกันเป็นหมู่บ้าน เดิมเรียกว่า บ้านละเรียงน้อย (องค์การบริหารส่วนตำบลละเรียง, 2564) และเป็นพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาของจังหวัด นครราชสีมา พ.ศ. 2561-2565 (กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัด นครราชสีมา, 2562) ซึ่งประกอบด้วย 14 หมู่บ้าน มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยว มีสิ่งอำนวยความสะดวก มีเส้นทางท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเดินทางมาเที่ยวในพื้นที่ตำบลละเรียงไม่เพียงแต่มาชมแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศป่าเขาภูหลวง น้ำตกคลองดินดำ น้ำตกสะพานหิน น้ำตกคลองหนึ่ง และทุ่งหญ้าไร่ละเรียงในตำบลยังมีกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กิจกรรมเก็บเห็ด ส่องสัตว์ ส่องนก ปั่นจักรยานขึ้นชมธรรมชาติ เรียนรู้วิถี ถิ่นอาหารมะขามยักษ์ไค้ฝักดาบหรือฝักไค้ก่าไลและซอ้ม เป็นต้น นอกจากนี้ ชาวบ้านในตำบล ยังนำผลไม้ พืชผลทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป ของที่ระลึกมาจำหน่ายให้นักท่องเที่ยว ซื่อกลับเป็นของฝาก

การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น สิ่งสำคัญ คือ ชุมชนควรมีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มต้นในการจัดการ การวางแผน วางเป้าหมาย การตัดสินใจดำเนินกิจกรรม การแบ่งผลประโยชน์ที่เท่าเทียม เป็นความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ชุมชนมีความเต็มใจในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยว รับรู้ทุกกระบวนการ และรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ (Choibamroong, 2014) ชุมชนเป็นผู้กำหนดทิศทางในการท่องเที่ยว จัดการโดยชุมชน ชุมชนเป็นเจ้าของมีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่นักท่องเที่ยวและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมให้อยู่คู่ชุมชน

แต่เนื่องจากปัจจุบันยังไม่สามารถใช้พื้นที่ในตำบลละเรียงได้อย่างเต็มศักยภาพ และไม่มีเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เชื่อมโยงกัน เพื่อใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ ด้วยเหตุผลดังกล่าว จึงทำให้คณะผู้วิจัยจึงสนใจศึกษา เรื่อง การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างมีส่วนร่วมของตำบลละเรียง และความต้องการของประชาชนในชุมชนที่อาศัยอยู่ในเขตพื้นที่ ว่าควรมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างไร ให้เชื่อมโยงไปสู่แหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่เกี่ยวเนื่องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์ถิ่นธรรมชาติ ที่อาจรวมถึงแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่ของอำเภอวังน้ำเขียวด้วย เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่สนใจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งในและต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวพื้นที่ ในตำบลละเรียงเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ

1. แนวทางสร้างโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมา
2. แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมา

2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวโน้มด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ปัจจุบันได้รับการผลักดันและส่งเสริมให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่สำคัญอย่างหนึ่งของการพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยได้ทำแผนพัฒนาและอนุรักษ์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยใช้คำจำกัดความในภาษาอังกฤษว่า Ecotourism โดยให้ความสำคัญกับการมุ่งเน้นให้เกิดการอนุรักษ์ ความรับผิดชอบในแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ มีการรักษาสีเขียวและให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวทำให้เกิดแนวคิด เรื่อง การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการเดินทางไปยังสถานที่ท่องเที่ยว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชื่นชม เพลิดเพลินไปกับทัศนียภาพธรรมชาติ สภาพสังคม วัฒนธรรม และชีวิตของคนในท้องถิ่นบนพื้นฐานความรู้และความรับผิดชอบต่อระบบนิเวศ The United Nations World Tourism Organization (2014) ได้ให้คำจำกัดความของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง แหล่งท่องเที่ยวที่มีลักษณะทางธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะท้องถิ่น โดยอาจมีเรื่องราวทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศที่เกี่ยวข้องโดยการจัดการท่องเที่ยวในแหล่งนั้น จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ที่เกี่ยวข้องมีกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้การจัดการสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวอย่างมีส่วนร่วมของท้องถิ่น เพื่อมุ่งเน้นให้เกิดจิตสำนึกต่อการรักษาระบบนิเวศอย่างยั่งยืน Fennell (2020) ได้กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ (Ecotourism) คือ รูปแบบของการท่องเที่ยวเพื่อสันถนาการรูปแบบหนึ่ง สามารถเรียนรู้สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ประวัติความเป็นมาของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาตินั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศจะไม่ทำลายธรรมชาติแต่จะเป็นการท่องเที่ยวโดยใช้ธรรมชาติเป็นฐานให้ได้ความรู้จากสิ่งรอบตัวที่ทำให้เป็นการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน (ประกอบด้วย การอนุรักษ์ธรรมชาติ การมีส่วนร่วมของชุมชน การกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน) และต้องมีการวางแผน การพัฒนาจัดการที่โปร่งใสเป็นธรรมกับทุกฝ่าย สุขุม คงดิษฐ์ และคณะ (2561) ได้อธิบายว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การท่องเที่ยวที่ใช้ฐานทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมาสร้างเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยว ซึ่งรวมไปถึงศิลปวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับนักท่องเที่ยวที่แสวงหาความรู้ยากเข้าไปมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์

ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยวควบคู่ไปกับความพลิตเพลิน มีปฏิสัมพันธ์กับนักท่องเที่ยว รวมทั้งให้ประโยชน์กลับคืนไปสู่แหล่งท่องเที่ยว ชุมชนท้องถิ่น ส่งผลให้เกิดผลกระทบในเชิงบวกแก่ระบบนิเวศ และสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวขึ้น ๆ ได้ The International Ecotourism Society (2021) อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อพื้นที่ทางธรรมชาติ และพื้นที่ที่ต้องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ทำให้ความเป็นอยู่ของชุมชนท้องถิ่นยั่งยืนไปพร้อมกัน แนวคิดนี้เป็นที่แพร่หลายในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว เนื่องด้วยเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน นอกจากนี้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังสร้างรายได้ให้กับสังคม เป็นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมทั้งในระดับท้องถิ่น ระดับประเทศ และระดับโลก Walker and Moscardo (2014) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นการท่องเที่ยวรูปแบบใหม่นำไปสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน เพราะการท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเน้นการให้โอกาสแก่นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้และพัฒนาทัศนคติที่ดีต่อความยั่งยืน การท่องเที่ยวเชิงนิเวศยังนำรายได้มาสู่ชุมชนตามเส้นทางการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมนี้ด้วย Weaver and Lawton (2007) อธิบายถึงการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องประกอบไปด้วยสิ่งสำคัญ 3 อย่าง คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวควรเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเป็นหลัก (2) นักท่องเที่ยวควรได้รับการเรียนรู้ในแหล่งท่องเที่ยว (3) การจัดประสบการณ์การท่องเที่ยวควรคำนึงถึงความยั่งยืนของระบบนิเวศ วัฒนธรรมของชุมชน และเศรษฐกิจ Donohue and Needham (2006) ได้จำแนกความหมายสำคัญของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มี 6 อย่าง คือ (1) แหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ (2) การอนุรักษ์ (3) การให้ความรู้ (4) ความยั่งยืน (5) การกระจายรายได้ (6) จริยธรรม ความรับผิดชอบต่อ และการตระหนักรู้ จากการให้ความหมายคำจำกัดความการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ หมายถึง การเดินทางท่องเที่ยวไปแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติเพื่อเป็นการสนทนา การพลิตเพลิน โดยไม่รบกวน ทำลาย เปลี่ยนแปลงธรรมชาติรอบตัว และยังเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เรียนรู้วิถีชีวิต วัฒนธรรมภูมิปัญญาของชุมชนในพื้นที่เชื่อมโยงกับแหล่งธรรมชาติเฉพาะถิ่น เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงยั่งยืนต่อชุมชนท้องถิ่นด้วย

2.2 การจัดการท่องเที่ยว

สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย (2551) ได้กล่าวถึง การจัดการท่องเที่ยว ไว้ว่าการกระทำที่สอดคล้องกับหลักการ ทฤษฎี และแนวคิด และควรพิจารณาถึงสภาพที่แท้จริง ข้อจำกัดของสังคมและสภาพแวดล้อมนั้น ๆ เพื่อกำหนดแนวทาง มาตรฐาน และแผนปฏิบัติ ต้องเป็นไปตามกรอบที่กำหนดไว้ จึงเป็นการจัดการท่องเที่ยวที่มีทิศทางและประสบความสำเร็จ การจัดการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบต้องพิจารณา ระบบย่อยและองค์ประกอบของการจัดการท่องเที่ยว บทบาทหน้าที่ของแต่ละองค์ประกอบ ความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ คำนึงถึงสภาพแวดล้อมของระบบการท่องเที่ยว ซึ่งจำแนกไว้ 3 ระบบ คือ (1) ทรัพยากรการท่องเที่ยว (Tourism resource) แหล่งท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยว ทรัพยากรทางธรรมชาติหรือสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น วัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น (2) การบริการการท่องเที่ยว (Tourism service) การให้บริการเพื่อการท่องเที่ยว กิจกรรมการท่องเที่ยวของพื้นที่นั้น ๆ (3) การตลาดการท่องเที่ยว (Tourism marketing) ความต้องการของนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และประชาชนในพื้นที่ รวมถึงกิจกรรม รูปแบบกระบวนการท่องเที่ยวในพื้นที่

Adhikary (1995) ได้กำหนดรูปแบบการจัดการท่องเที่ยว (7's Model) ดังนี้ (1) กลยุทธ์ (Strategy) กลยุทธ์ที่ผสมผสานระหว่างวัตถุประสงค์ การจัดลำดับความสำคัญ การควบคุมและขอบเขตของกิจกรรมต่าง ๆ ใช้กลยุทธ์ที่เหมาะสมที่สุดในการวางแผนการดำเนินงาน (2) โครงสร้าง (Structure) องค์กรจะต้องจัดลำดับขั้น และการแบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม โดยแต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะที่เชื่อมโยง มีเครือข่ายจัดการที่

เหมาะสม ดังนั้นการมีโครงสร้างองค์กรที่ดี เป็นรูปธรรม ทำให้การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ประสบความสำเร็จได้ โครงสร้างองค์กรยังขึ้นอยู่กับ RASI คือ ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และข่าวสารข้อมูล (Information) (3) ระบบ (System) ระบบในการจัดการการท่องเที่ยวมีระบบการจัดการข้อมูล ระบบดำเนินงาน การปฏิบัติการ การเงิน การจัดการทรัพยากรมนุษย์ (4) บุคลากร (Staff) ต้องคัดสรรบุคลากรที่มีความละเอียดรอบคอบ มีความรับผิดชอบ มีจิตบริการช่วยเหลือนักท่องเที่ยวด้วยความเต็มใจ จริงใจซื่อสัตย์ สามารถทำให้นักท่องเที่ยวพึงพอใจเป็นสำคัญ (5) ทักษะ (Skill) ทักษะในการทำงาน ความชำนาญงาน เป็นสิ่งนำไปสู่การทำงานให้มีประสิทธิภาพ จะขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 อย่าง คือ ความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดี ผู้ทำงานด้านการท่องเที่ยวควรมีความรู้และทักษะที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (6) รูปแบบ (Style) แต่ละพื้นที่จะมีรูปแบบการจัดการและการทำงานที่แตกต่างกัน (7) การแบ่งปัน (Share) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ ทำให้ชุมชนที่ทำธุรกิจทางการท่องเที่ยวได้นำข้อมูลมาวางแผนนำไปสู่ความสำเร็จ

2.3 การจัดการท่องเที่ยวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน

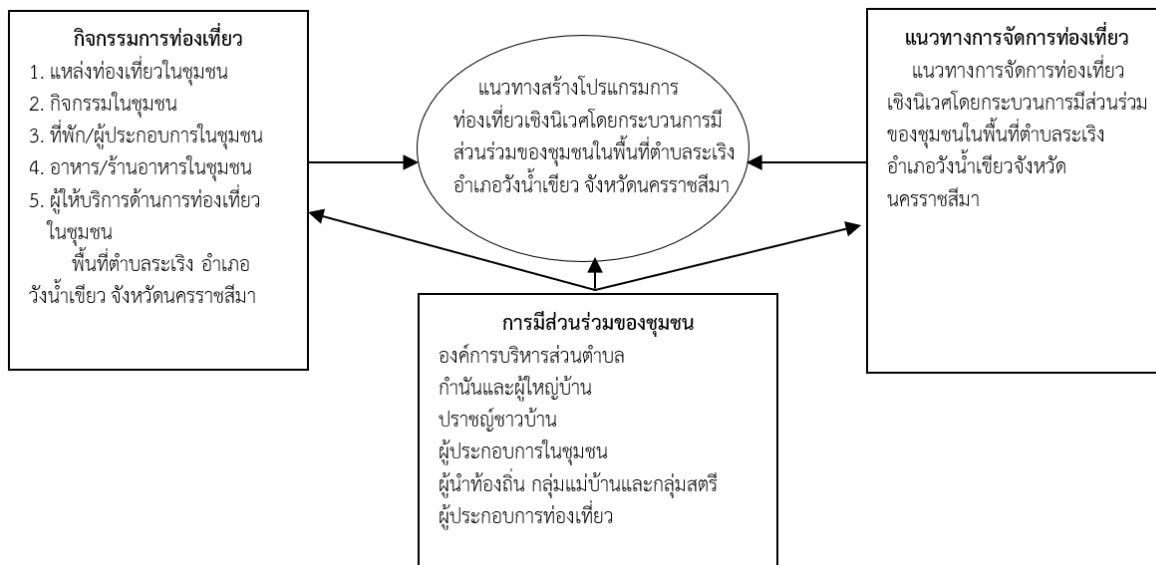
Choibamroong (2014) อธิบายถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนตั้งแต่เริ่มต้นของชุมชนในการจัดการ ได้แก่ การวางแผน การตัดสินใจให้เป็นไปตามความต้องการ การติดตามผล ประเมินผล การแบ่งผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกลับคืนสู่ชุมชนโดยตรง เป็นความต้องการให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ การวางแผนเป้าหมาย การตัดสินใจ การดำเนินกิจกรรม การรับผลประโยชน์อย่างเท่าเทียม โดยประชาชนจะต้องมีอิสระ เต็มใจในการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเป็นผู้พัฒนาเปลี่ยนแปลง รับรู้ทุกกระบวนการและรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการ นำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนา การมีส่วนร่วมในลักษณะนี้จะเป็นการฝึกฝน พัฒนาคนในชุมชน เป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญของสังคมให้สามารถยืนหยัดได้ด้วยตนเองในที่สุด Kontogeorgopoulos, Churyen and Duangsaeng (2015) ได้ระบุว่า การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในด้านการวางแผนและการพัฒนาเป็นหลักสำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน กระบวนการมีส่วนร่วมเป็นรากฐานให้ภาคชุมชนสามารถดำเนินงานและดำเนินชีวิตควบคู่กับการทำการท่องเที่ยว โดยคำนึงถึงการลดผลกระทบทางลบให้เกิดน้อยที่สุดทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมเพื่อสร้างความสมดุลและความยั่งยืน

ดังนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน มีการดำเนินการในลักษณะเป็นการร่วมกัน มีกิจกรรม การท่องเที่ยวตามแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งชุมชนในพื้นที่ร่วมกันจัดตั้งชมรมการท่องเที่ยวเพื่อบริหารและจัดการท่องเที่ยว โดยส่งเสริมพัฒนาชุมชนอำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชน ราษฎรชาวบ้าน และผู้ประกอบการร่วมมือจัดทำกิจกรรม เส้นทางท่องเที่ยว การจัดภูมิทัศน์ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวคิดในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้เหมาะสมกับพื้นที่และความสามารถของชุมชนในท้องถิ่น คือ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน (Community Based Eco-tourism: CBET) เป็นการท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความยั่งยืนของสิ่งแวดล้อม สังคม วัฒนธรรม ซึ่งกำหนดทิศทางโดยชุมชน จัดการโดยชุมชน และชุมชนเป็นเจ้าของ มีสิทธิ์ในการจัดการดูแลเพื่อให้เกิดการเรียนรู้แก่ผู้มาเยือน (Niesenbaum and Gorka, 2001) การท่องเที่ยวโดยชุมชน เป็นรูปแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนที่ส่งเสริมความเป็นอยู่ของชุมชน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมดีขึ้น (Tran and Walter, 2014; Scheyvens, 2007; Stronza and Gordillo, 2008) Honey (2008) กล่าวเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คือ การท่องเที่ยวในพื้นที่บอบบาง บริสุทธิ และควรได้รับการปกป้อง ดังนั้นจึงต้องให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ท่องเที่ยวนั้นน้อยที่สุด การท่องเที่ยวในลักษณะนี้ทำให้นักท่องเที่ยวได้ความรู้ พื้นที่ท้องถิ่นจะได้รายได้เพื่อ

นำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาเศรษฐกิจได้ ส่งเสริมการจัดการของชุมชนท้องถิ่น รักษาความเป็นอัตลักษณ์ของวัฒนธรรม และเคารพในสิทธิความเป็นมนุษย์ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชนเกิดขึ้นเพื่อเป็นการแก้ไขข้อขัดแย้งระหว่างความจำเป็นในการอนุรักษ์และสิทธิของชาวบ้านในพื้นที่ นอกจากนั้น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนนี้ยังให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์วัฒนธรรมทางสังคมให้ยั่งยืน ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่เสริมสร้างซึ่งกันและกันระหว่างการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ฐานทางเศรษฐกิจของชุมชน และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น ชุมชนผู้เป็นเจ้าของพื้นที่และนักท่องเที่ยวควรมีความรู้ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมหรือการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติ (Reimer and Walter, 2013) ส่วน Othatawong (2014) ได้อธิบายถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ว่า ปัจจัยที่ทำให้แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศยั่งยืนนั้นสิ่งสำคัญได้แก่ การมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านการบริหารจัดการและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยว การส่งเสริม การมีส่วนร่วมภาคี การพัฒนาในพื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ โดยเริ่มตั้งแต่เรียนรู้เรื่องการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กฎหมาย กฎระเบียบที่ควรให้ความสำคัญ การบริหารจัดการพื้นที่และกิจกรรมการท่องเที่ยว เพื่อให้การบริหารจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศมีประสิทธิภาพและเป็นรูปแบบบูรณาการ

กรอบดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้คณะผู้วิจัยได้ศึกษาการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนพบว่า การบริการและการเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว ปัจจัยที่ดึงดูดนักท่องเที่ยว คือ ทรัพยากรท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และทรัพยากรท่องเที่ยวในด้านวิถีชีวิตของชุมชน เป็นสิ่งที่สร้างความสนใจให้กับนักท่องเที่ยวตลอดจนการจัดการรูปแบบการท่องเที่ยวต่าง ๆ (ศิรินันท์ พงษ์นรินทร์, โอชญญา บัวธรรม และชัชชญา ยอดสุวรรณ, 2559) ในการจัดการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนควรมีการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ นักท่องเที่ยวสามารถสัมผัสได้จริงและยังทำให้ชุมชนมีรายได้เพิ่มขึ้น (วรรณวิมล ภูนาศ, 2558) การจัดกระบวนการจัดการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม ได้แก่ กิจกรรมปลูกป่า กิจกรรมชมวิถีชีวิตของคนในชุมชนและกิจกรรมอื่น ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความเข้มแข็งด้านการท่องเที่ยวชุมชน รวมถึงการเชื่อมโยงเครือข่ายของธุรกิจชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป (สุธิ เสริฐศรี, 2558) ชุมชนได้นำทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่แล้วมาใช้ให้มีประสิทธิภาพ และนำสิ่งแวดล้อมเหล่านี้เข้าสู่ระบบการท่องเที่ยว ซึ่งไม่ส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตเดิมของคนในชุมชน (วารยาภา มิ่งศิริธรรม และ รวีวรรณ โปรยรุ่งโรจน์, 2564) จากการศึกษาข้อมูลเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจึงได้นำแนวคิดทฤษฎีของการจัดการท่องเที่ยว และรูปแบบการท่องเที่ยวของ การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (2560) มาเป็นกรอบดำเนินการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบดำเนินการวิจัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตด้านพื้นที่ในการศึกษา คือ ตำบลละหาน อำเภอน้ำเหือง จังหวัดนครราชสีมา โดยทำการเก็บรวบรวมข้อมูล รวม 10 เดือน ระหว่างเดือนกรกฎาคม พ.ศ.2563 ถึง เดือนเมษายน พ.ศ.2564 โดยคณะผู้วิจัยได้ทำการสำรวจ สัมภาษณ์ และจัดเวทีเสวนาเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งแบ่งตามลักษณะของข้อมูลเพื่อการวิจัย ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในงานวิจัย

ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ คือ คนในชุมชน ผู้ประกอบการร้านอาหาร ที่พัก ผู้ให้บริการการท่องเที่ยวในชุมชน ผู้นำองค์กรภาคีภาคเอกชนในการจัดการท่องเที่ยว ผู้นำท้องถิ่น จำนวน 5,857 คน

ผู้ให้ข้อมูลหลักในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) ในผู้ประกอบการท่องเที่ยว จำนวน 2 คน ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ จำนวน 5 คน องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5 คน ปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 14 คน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มสตรี จำนวน 20 คน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 29 คน และนักท่องเที่ยว จำนวน 46 คน รวมจำนวน 121 คน เพื่อสัมภาษณ์ สันทนาการกลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น และร่วมสำรวจแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลละหาน

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

แบบสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ซึ่งมีแนวข้อคำถามประเด็น ในการสัมภาษณ์ ตอนที่ 1 บริบทชุมชนและสถานการณ์แหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ตอนที่ 2 บริบทแหล่งท่องเที่ยวในบริเวณแหล่งท่องเที่ยว ตอนที่ 3 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ บทความวิจัย วารสาร นิตยสาร รายงานการวิจัย และรายงานประจำปีเพื่อใช้ในการประกอบการวิจัย

2. จัดทำแบบสัมภาษณ์ (แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง) เป็นการศึกษาภาคสนาม โดยลงพื้นที่ติดต่อประสานงานกับตัวแทนองค์กรชุมชนเพื่อเตรียมลงพื้นที่ในการสัมภาษณ์ และการจัดประชุมกลุ่ม ใช้กระบวนการปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Rural Appraisal-PRA) เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐาน บริบทของชุมชนและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวชุมชน จัดเก็บข้อมูลโดยกระบวนการวิจัยแบบมีส่วนร่วมระหว่างคณะผู้วิจัยและกลุ่มตัวอย่าง ตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วน ความสมบูรณ์ของข้อมูล และนำข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มาวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation Method) ด้านแหล่งที่มาของข้อมูลในด้านเวลาสถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่ง และบุคคลที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ จากเทคนิคการเก็บข้อมูล ได้แก่ การสัมภาษณ์ ซึ่งมีแนวข้อคำถามประเด็นในการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การประชุมระดมความคิดเห็น แล้วนำผลมาวิเคราะห์เนื้อหาหาขอบทวน

4. ผลการวิจัย

การนำเสนอผลการวิจัย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเือง จังหวัดนครราชสีมา

แนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเือง พบว่า กระบวนการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล (SWOT) และ (TOWS matrix) ชุมชนตำบลละเืองร่วมมือให้ข้อมูล มีความกระตือรือร้นในแนวทางสร้างโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยว โดยกระบวนการมีส่วนร่วม ซึ่งจากการศึกษาศักยภาพชุมชน บริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลละเือง ร่วมกันวิเคราะห์ (SWOT) จุดแข็ง จุดอ่อน และอุปสรรคในการท่องเที่ยวของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเือง และหาโอกาสที่ชุมชนมีอยู่ ที่ผ่านมามีข้อสรุปว่า

จุดแข็ง Strength คือ (1) ภูเขา ป่าเขาภูหลวง ติดกับเขตอุทยานแห่งชาติทับลาน ต.ค.-ธ.ค. มีนักท่องเที่ยว ทางเดินเท้า ดูนก ส่องนก มีการรณรงค์ปลูกป่ารักษาสิ่งแวดล้อม (2) น้ำตก 3 ที่ น้ำตกคลองหนึ่ง, น้ำตกคลองกุ่ม, น้ำตกคลองดินดำ (3) ป่าชุมชน 2 แห่ง ป่าชุมชนคลองกุ่ม, ป่าชุมชนบ้านไทรงาม (4) หุบเขา ร่มรื่น (5) ภูมิปัญญา ลูกประคบสมุนไพร เพาะเห็ด ปลูกสมุนไพร ขมิ้นชัน ทำดอกไม้จันทร์ เตยไม้ไผ่ แข่งปลาทู ปลาไร้พิษของหมู่บ้านวังขอน บ้านวังสับประรดท่ากาะแมร์ (6) สวนเศรษฐกิจพอเพียง ความยั่งยืนกลุ่มเกษตรกร สวนเกษตรต่างๆ 70 ไร่ของประชากรทำพืชไร่ ข้าวโพด มันสำปะหลัง อ้อย พืชผักเมืองหนาว ทำสวนพุทธรักษา สวนองุ่น สวนทุเรียน สวนยาง มะขามฝักยักษ์ ทำนาบ้างเล็กน้อย /เลี้ยงสัตว์ โค กระบือ แกะ แพะ (6.1) ประชาชนมีการพัฒนาการเกษตรเป็นเกษตรกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (6.2) มีผลผลิตทางการเกษตรและเกษตรแปรรูปคุณภาพดี ปลอดภัยเป็นจำนวนมาก (6.3) มีสภาพพื้นที่และภูมิอากาศเหมาะสมแก่การท่องเที่ยว (6.4) มีจุดเด่นด้านการท่องเที่ยวเชิงเกษตร (7) บ้านพัก รีสอร์ท ร้านอาหาร ร้านเสริมสวย อู่ซ่อมรถ ตู้เอทีเอ็ม ไปรษณีย์ ปั๊มน้ำมัน สถานพยาบาล (8) เส้นทางสายบ้านบุตะโก ตำบลวังน้ำเขียว อ.วังน้ำเขียว (แยกจากถนนสาย 304)-บ้านคลองม่วง ต.คลองม่วง อ.ปากช่องถึงตำบลละเือง ระยะทาง 47 กม. /เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ไม่ห่างจากกรุงเทพฯ และมีเส้นทางคมนาคมสะดวก มีโครงสร้างการคมนาคมขนส่งสามารถติดต่อได้ตลอดพื้นที่ทั้งจังหวัดมีถนนสายหลักตัดผ่าน (9) ประชาชนมีความตื่นตัวและมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาท้องถิ่น มีการรวมกลุ่มในชุมชน (10) ผู้นำมีความรู้ความสามารถ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีศักยภาพในการบริหารงาน (11) ประชาชนมีความจริงจังในการทำงาน มีความเป็นตัวของตัวเองสูง

จุดอ่อน Weakness คือ (1) จัปปลาตามธรรมชาติบริโภคในครัวเรือนตามฤดูกาลเท่านั้น (2) ไม่มี บขส. ขนส่ง พื้นที่ตำบลไม่มีรถโดยสารประจำทาง ทำให้เดินทางไม่สะดวก ส่วนใหญ่ประชาชนใช้รถส่วนตัว (3) ไม่มีองค์กรเกี่ยวกับการจัดการท่องเที่ยวในตำบลระเริงอย่างชัดเจน (4) ประชาชนยังละเลยการเอาใจใส่ด้านสิ่งแวดล้อมอย่างจริงจัง (5) ขาดระบบบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ (6) ขาดระบบกำจัดน้ำเสียและขยะมูลฝอยที่มีประสิทธิภาพ (7) ปัญหาการรุกรานที่สาธารณะ และการบุกรุกทำลายป่า (8) เกษตรกรยังขาดความรู้เรื่องการตลาด (9) ขาดการประสานงานอย่างจริงจังของภาครัฐในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว (10) ขาดบุคลากรในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว (11) ขาดการประชาสัมพันธ์ที่ดี (12) ขาดความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน (13) ที่ดินไม่มีเอกสารสิทธิ์ ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาอาชีพ (14) ประชาชนยังขาดความรู้กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับประชาชน (15) กลุ่มองค์กรต่างๆ ไม่เข้มแข็ง

โอกาส Opportunity คือ (1) ประเด็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวธรรมชาติของอำเภอวังน้ำเขียว เช่น การดูแลแหล่งท่องเที่ยวให้สวยงาม, พัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเพื่อเชื่อมโยง, ส่งเสริมหมู่บ้านท่องเที่ยวชุมชน (2) พื้นที่พัฒนาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงจังหวัดนครราชสีมา อำเภอโชคชัย, อำเภอปักธงชัย, อำเภอวังน้ำเขียว, อำเภอครบุรี, อำเภอเสิงสาง มีลักษณะเขตพื้นที่มีเส้นทางคมนาคมและรอยต่อระหว่างอำเภอเชื่อมโยงถึงกัน มีศักยภาพในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาอำเภอที่สอดคล้องเกื้อหนุนต่อกัน มีความเกี่ยวเนื่องทางเศรษฐกิจ การผลิต การค้า และการลงทุนเพื่อมูลค่าเพิ่มและการได้เปรียบในการแข่งขันร่วมกัน รวมทั้งเป็นการแก้ไขปัญหาเร่งด่วนที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน มีความพร้อมในการยกระดับพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เกษตร ชุมชนได้เป็นอย่างดี (3) เป็นพื้นที่เป้าหมายมหาวิทยาลัยสุรนารี (4) นโยบายการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ เพื่อฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (5) นโยบายการกระจายอำนาจ (6) นโยบายการรวมกลุ่มเพื่อเพิ่มศักยภาพ (7) นโยบายการอบรมเพิ่มประสิทธิภาพในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (8) โครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (9) รัฐบาลสนับสนุนให้แต่ละท้องถิ่นมีบทบาทในการอนุรักษ์ พื้นที่เผยแพร่ถ่ายทอดวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นให้มากยิ่งขึ้น

อุปสรรค Threat คือ (1) ปัญหาความไม่ชัดเจนเรื่องแนวเขตที่ดินทำกินกับพื้นที่ป่า (2) ภัยธรรมชาติเนื่องจากพื้นที่มีลักษณะเป็นแหล่งต้นน้ำ ฤดูฝนมีน้ำหลาก ฤดูแล้งมีภัยแล้ง ขาดน้ำเพื่อการอุปโภค บริโภค (3) บุคลากรผู้เชี่ยวชาญด้านต่างๆ มีไม่เพียงพอ (4) สภาพการณ์ทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ ภูมิภาค ส่งผลต่อการพัฒนาท้องถิ่น (5) สื่อต่างๆ เช่น โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต เข้ามามีอิทธิพลต่อเด็กและเยาวชน ทำให้กระแสบริโภคนิยมและวัตถุนิยมรุนแรงมากขึ้น ทำลายวิถีชีวิตดั้งเดิมของประชาชน

และเมื่อนำมาพัฒนากลยุทธ์ในแนวทางการดำเนินการผ่าน TOWS matrix สรุปได้ว่า

กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ใช้จุดแข็งร่วมกับโอกาส คือ (1) การเข้าไปจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลระเริง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด (2) เร่งรัดเพื่อแนวทางการสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลระเริง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด (3) เร่งรัดแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลระเริง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด

เพื่อโอกาสจากส่งเสริมของภาครัฐที่มีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกรูปแบบ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากนักท่องเที่ยวในระดับประเทศและต่างประเทศ

กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ใช้โอกาสลดจุดแข็ง คือ (1) การจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวในระดับตำบลเพื่อเพิ่มบุคลากรในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์ใน

สื่อทุกช่องทาง (2) เพิ่มมาตรฐานของโฮมสเตย์ในพื้นที่ เช่น ระบบกำจัดน้ำเสีย การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ (3) การให้ความรู้ด้านการตลาด กฎหมายที่เกี่ยวข้องและร่วมงานกับภาครัฐในทิศทางการพัฒนาศักยภาพในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกื้อหนุนต่อกัน เช่น เศรษฐกิจ การผลิต การค้า การลงทุน เพื่อเพิ่มมูลค่าและการดำเนินเปรียบเทียบในการแข่งขันร่วมกัน รวมทั้งการแก้ปัญหาเร่งด่วนที่ต้องอาศัยความร่วมมือกัน

กลยุทธ์เชิงรับ (WT) แก้ไขจุดอ่อนและเสี่ยงอุปสรรค คือ (1) ในช่วงเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บุคลากรควรเป็นผู้ที่จิตบริการด้วยความเต็มใจ สมัยครใจในการทำงาน และมีความรู้ความเข้าใจในการบริการ ในระยะต่อมาจึงเพิ่มบุคลากรที่ผ่านการให้ความรู้ในด้านบริการการท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน (2) เสนอราคาในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยราคาที่เป็นธรรมกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ และมีความชัดเจน

กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ใช้จุดแข็งรับมืออุปสรรค คือ (1) การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรหลีกเลี่ยงในเดือนที่มีภัยธรรมชาติ เช่น แห้งแล้งขาดน้ำ หรือ น้ำหลาก ควรจัดในช่วงที่อากาศ และแหล่งธรรมชาติมีความสวยงาม (2) ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่า สัตว์ป่า และระบบนิเวศ แก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว (3) ควรปรับเปลี่ยนโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศตามฤดูกาลและความต้องการของตลาด ณ เวลานั้น

ตอนที่ 2 แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมา

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวตามแนวคิดของ Adhikary (1995) ว่าด้วยโครงสร้างในองค์กรจะต้องจัดลำดับชั้น แบ่งหน้าที่ให้เหมาะสม แต่ละหน่วยจะทำงานในลักษณะเชื่อมโยงกัน มีเครือข่ายจัดการที่เหมาะสม โครงสร้างองค์กรที่ดีจะต้องมีรูปธรรมทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวและขึ้นอยู่กับรูปแบบของ RASI นั่นคือ โครงสร้างองค์กรต้องแบ่ง ความรับผิดชอบ (Responsibility) อำนาจหน้าที่ (Authority) การสนับสนุน (Support) และ ข่าวสารข้อมูล (Information) สิ่งนี้จะเป็นกุญแจที่สำคัญนำไปสู่ความสำเร็จในการจัดการท่องเที่ยว

โดยการประชุมระดมความคิดเห็นได้ร่วมกันกำหนดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน คำนึงถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม ชุมชนละเรียงได้จัดตั้งชมรมท่องเที่ยวละเรียง โดยกำหนดโครงสร้างการบริหารและบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ โดยมีแนวทางกำหนดโครงสร้างประธานกลุ่มชมรมท่องเที่ยวละเรียง หน้าที่กำกับดูแลบริหารจัดการงานต่าง ๆ ให้เป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้ และเป็นผู้ประสานงานหลักกับคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ กับคณะกรรมการบริหารที่ประกอบไปด้วย ฝ่ายปกครอง องค์การบริหารส่วนตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน โดยทำงานผ่านทางเลขานุการของกลุ่มร่วมพัฒนาศักยภาพด้านโครงสร้างพื้นฐาน ระบบสาธารณูปโภค ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทำหน้าที่ต้อนรับนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาถึงที่พักชุมชน โดยดูแลเรื่องการรับรอง การเข้าพัก ณ ที่พักของชุมชน ดูแลการท่องเที่ยวตามโปรแกรมการท่องเที่ยวที่กำหนดไว้ ฝ่ายบริการและสวัสดิการมีหน้าที่ติดต่อประสานงานยานพาหนะให้บริการทั่วไปแก่นักท่องเที่ยวที่ต้องการเดินทางมายังแหล่งท่องเที่ยว ฝ่ายเลขานุการมีหน้าที่จัดทำบัญชีรายรับรายจ่าย รวมถึงสำรวจความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว และฝ่ายรักษาความปลอดภัย มีหน้าที่รักษาความปลอดภัยในขณะเดินทาง อำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยวทั้งยังให้คำแนะนำ และความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตัวเมื่อเดินทางถึงแหล่งท่องเที่ยวชุมชนตำบลละเรียง

5. สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

5.1 สรุปและอภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกระบวนการประชุมระดมความคิดเห็น เพื่อทำการวิเคราะห์ข้อมูล (SWOT) และ (TOWS matrix) ชุมชนตำบลละเรียง ซึ่งจากการศึกษาศักยภาพชุมชน บริบทชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง ร่วมกันวิเคราะห์ (TOWS matrix) เพื่อกำหนดกลยุทธ์ต่าง ๆ ดังนี้ (1) กลยุทธ์เชิงรุก (SO) คือ การเข้าไปจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด เร่งรัดเพื่อแนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด เร่งรัดแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลละเรียง จังหวัดนครราชสีมาให้เร็วที่สุด เพื่อโอกาสจากส่งเสริมของภาครัฐที่มีนโยบายสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในทุกรูปแบบ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนจากนักท่องเที่ยวในระดับประเทศและต่างประเทศ (2) กลยุทธ์แก้ไข (WO) คือ การจัดตั้งชมรมท่องเที่ยวในระดับตำบลเพื่อเพิ่มบุคลากรในด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในพื้นที่ ประชาสัมพันธ์ในสื่อทุกช่องทาง เพิ่มมาตรฐานของโฮมสเตย์ในพื้นที่ เช่น ระบบกำจัดน้ำเสีย การกำจัดขยะมูลฝอย การจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ การให้ความรู้ด้านการตลาด กฎหมายที่เกี่ยวข้องและร่วมงานกับภาครัฐในทิศทางการพัฒนาศักยภาพในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์และทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่เกื้อหนุนต่อกัน (3) กลยุทธ์เชิงรับ (WT) คือ ในช่วงเริ่มต้นของการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บุคลากรควรเป็นผู้ที่จิตบริการด้วยความเต็มใจ สมครใจในการทำงาน และมีความรู้ความเข้าใจในการบริการ ในระยะต่อมาก็เพิ่มบุคลากรที่ผ่านการให้ความรู้ในด้านบริการการท่องเที่ยวให้มากขึ้นเพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน เสนอราคาในโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยราคาที่เป็นธรรมกับสิ่งที่นักท่องเที่ยวจะได้รับ และมีความชัดเจน (4) และกลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) คือ การจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ควรหลีกเลี่ยงในเดือนที่มีภัยธรรมชาติ ควรจัดในช่วงที่อากาศ และแหล่งธรรมชาติมีความสวยงาม ให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่า สัตว์ป่า และระบบนิเวศ แก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว และให้ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ธรรมชาติ ป่า สัตว์ป่า และระบบนิเวศ แก่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว อีกทั้งความสอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เน้นการอนุรักษ์ทรัพยากรเชิงนิเวศให้อยู่คู่กับชุมชน และการท่องเที่ยวเป็นเพียงรายได้เสริมของชุมชน

เนื่องจากในปัจจุบันการส่งเสริมการท่องเที่ยวต้องเริ่มจากการวางแผนการดำเนินงานภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชนในทุกภาคส่วนและพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวที่สอดคล้องสัมพันธ์กับความต้องการของชุมชน และนักท่องเที่ยวตามเงื่อนไขการศึกษาบริบทแหล่งท่องเที่ยวของชุมชน ซึ่งสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคมถึงธันวาคม ชุมชนตำบลละเรียงได้จัดตั้งชมรมท่องเที่ยวละเรียง เพื่อเป็นหน่วยงานส่วนกลางของชุมชนในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Choibamroong (2014) เสนอแนวคิดว่า ในการพัฒนาและการจัดการท่องเที่ยวเป็นพื้นฐานสำคัญในกระบวนการพัฒนาการท่องเที่ยว ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชน มีบทบาทสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวเพื่อพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในท้องถิ่น นำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวในอนาคตโดยอาศัยปัจจัยต่าง ๆ ในการท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานชุมชนนั้น คนในชุมชนจะต้องเข้ามากำหนดทิศทาง และรูปแบบการท่องเที่ยวบนฐานคิดว่า ชาวบ้านทุกคนเป็นเจ้าของมีส่วนได้ส่วนเสียด้วย สอดคล้องกับ อริสา สำรอง และ สุภัทริภา ชันทจร (2562) พบว่า องค์การชุมชนท่องเที่ยววิถีชุมชนให้ความสำคัญกับบุคลากรในองค์กรที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในพื้นที่สามารถจัดการปัญหาได้อย่างรวดเร็ว เป็นปัจจัยขับเคลื่อนที่สำคัญ และพัฒนาโปรแกรมท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของชุมชน เน้นการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่โดยรอบชุมชน ไม่เกิดความ

เสียหายต่อทรัพยากรธรรมชาติเหล่านั้น เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนโดยคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชนเป็นหลัก

สำหรับทรัพยากรเชิงนิเวศในชุมชนระเริงมีจุดเด่นที่ทุ่งหญ้าไร่ร้าง น้ำตกคลองดินดำ น้ำตกคลองกุ่ม น้ำตกคลองหนึ่ง การส่องสัตว์และนกประจำถิ่นป่าเขาภูหลวง กิจกรรมเก็บเห็ดป่า ภู ป่าไร่ชุมชนหัวไร่ปลายนา เส้นทางวิ่งและปั่นจักรยานชมธรรมชาติ กิจกรรมชมและร่วมทำอาหารพื้นถิ่นและขนม การเรียนรู้พืชเศรษฐกิจท้องถิ่นและการเลี้ยงสัตว์แบบเศรษฐกิจพอเพียง อนึ่งการพัฒนาแบบการจัดการท่องเที่ยว ชุมชนตำบลระเริงได้จัดตั้งชมรมท่องเที่ยวระเริงเพื่อแบ่งหน้าที่การทำงานและขับเคลื่อนโปรแกรม กิจกรรมท่องเที่ยว รวมถึงการกระจายรายได้สู่ชุมชนอย่างเป็นธรรม สอดคล้องกับ ทศณีย์ บุญทิพย์. (2563) พบว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนโดยชุมชนนั้นต้องกระจายรายได้แก่ชาวบ้าน เนื่องจากเกิดการจ้างงานเพิ่มขึ้นและมีรายได้มาจากการทำหน้าที่ต่าง ๆ เช่น มัคคุเทศก์ บริการรถรับส่ง ร้านอาหาร ขายของที่ระลึก ขายผัก ผลไม้ และผลิตผลทางการเกษตรของชุมชน บ้านพัก/โฮมสเตย์

แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ตำบลระเริงที่เป็นผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประธานและกรรมการบริหารชมรมท่องเที่ยวระเริง รวมถึงการได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภาครัฐและเอกชนที่สนับสนุนตั้งแต่ต้นน้ำไปจนถึงปลายน้ำเพื่อความเข้มแข็งด้านเครือข่ายพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวชุมชน พร้อมเชื่อมโยงเครือข่ายธุรกิจชุมชน สนับสนุนความยั่งยืนของการท่องเที่ยวชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต (2560) พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอาศัยการมีส่วนร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน ผู้นำชุมชน การสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวจากสถาบันการศึกษา เพื่อสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยวพื้นที่ให้เข้มแข็ง ซึ่งผลของการวิจัยนี้ พบว่า ชุมชนให้ความสนใจในการให้ข้อมูล ชาวบ้านต้องการมีส่วนร่วมในการเสนอแนะทางสร้างโปรแกรมและกิจกรรมการท่องเที่ยวอย่างกระตือรือร้น ร่วมกันแบ่งหน้าที่ ร่วมประชุมระดมความคิดเห็นที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนา รวมถึงประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยว นำจุดด้อยของการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยว และระบบสาธารณูปโภค เส้นทางที่เชื่อมโยงทั้งตำบลระเริงมายกระดับให้ความสำคัญในการพัฒนาในระดับต้นและได้รวบรวมทุกมิติที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิต อัตลักษณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติและนิเวศในชุมชน มีกิจกรรมการทำอาหารแปรรูปจากพืชและสัตว์ที่มาจากชาวบ้าน เช่น มะขามยักษ์โศกผักดาบหรือผักโศกกำไล ปลา ขนม สบู่ แชมพู น้ำพริกมาจัดกิจกรรมท่องเที่ยวที่นักท่องเที่ยวสามารถเข้าชมและร่วมทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกับชุมชนได้

5.2 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1. ควรนำเสนอการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนเชื่อมโยงการแหล่งท่องเที่ยวหรือเทศกาลการท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่ได้รับความนิยมอยู่แล้ว ที่อยู่รอบชุมชนตำบลระเริง เพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาในพื้นที่ตำบลระเริงให้มากขึ้น เช่น นักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวชมชนตำบลไทยสามัคคี อำเภอน้ำเขียว สามารถเชื่อมโยงให้นักท่องเที่ยวมาตำบลระเริงได้ เช่น งานเทศกาลเบญจมาศบานในม่านหมอก อำเภอน้ำเขียว เพื่อให้เกิดเครือข่ายการท่องเที่ยวที่เชื่อมถึงกันต่อไป

2. ควรนำแนวคิดการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนจากงานวิจัยนี้มาสนับสนุนการพัฒนาการจัดการเศรษฐกิจชุมชนเชิงนโยบาย ซึ่งคาดว่าแนวคิดดังกล่าวจะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเศรษฐกิจชุมชนในอนาคต

3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนระเริง ควรนำผลการวิจัยไปเป็นข้อมูลสารสนเทศ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยประชาชนมีส่วนร่วม

ร่วมของชุมชน และประชาสัมพันธ์ เชื่อมโยงการท่องเที่ยวในอำเภอวังน้ำเขียวและเผยแพร่ไปยังหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

4. ส่งเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่อง การตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แก่ผู้เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน เช่น ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ผู้ประกอบการโฮมสเตย์ องค์การบริหารส่วนตำบล ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำท้องถิ่น กลุ่มแม่บ้านและกลุ่มสตรี กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศที่ผ่านมาตรฐานคุณภาพ แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อไป

5.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

1. สำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต ควรนำรูปแบบการศึกษาในเชิงปริมาณเพิ่มเติม เพื่อให้ได้รายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ได้หลากหลายมิติ

2. ควรศึกษาในรูปของการวิเคราะห์เส้นทาง (Path Analysis) การวิเคราะห์เชิงเหตุผล (Causal Analysis) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์เชิงโครงสร้างยืนยัน (Confirmatory Structure) โดยอาจพิจารณาทั้งตัวแปรที่มีอิทธิพลทางตรง (Direct Effect) ตัวแปรแฝง (Latent Variable) หรือตัวแปรสังเกต (Observed Variable) ตัวแปรที่มีอิทธิพลทางอ้อม (Indirect Effect) ผลจากการศึกษาจะทำให้สามารถทราบถึงแนวทางสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนในพื้นที่ในเชิงลึกหรือได้ผลการศึกษาวิจัยในระดับละเอียดได้

6. กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณ พัฒนาชุมชนอำเภอวังน้ำเขียว องค์การบริหารส่วนตำบลละเรียง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านในตำบลละเรียง แกนนำชุมชน ผู้ประกอบการที่พัก ร้านอาหาร และชาวบ้านในตำบลละเรียง อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2560). **ท่องเที่ยวไทย 2560-2561**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564 จาก <http://thai.tourismthailand.org/about-tat>
- กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2560). **คู่มือการตรวจประเมินมาตรฐานคุณภาพแหล่งท่องเที่ยว**. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ : สำนักงานกิจการโรงพิมพ์องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึกในพระบรมราชูปถัมภ์.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อการพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา. (2562). **แผนพัฒนาจังหวัดนครราชสีมา พ.ศ. 2561-2565 ฉบับทบทวน ปีงบประมาณ พ.ศ.2564**. นครราชสีมา : สำนักงานจังหวัดนครราชสีมา.
- ทัศนีย์ บุญทิพย์. (2563). การจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน ตำบลท่าขนอน อำเภอศีร์ษะเกษ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. **วารสารวิชาการสังคมมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช**. 10 (2), 81-93.
- เบญจวรรณ สุจริต และ ชัชชัย สุจริต. (2560). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนของตำบลนางพญา อำเภอท่าปลา จังหวัดอุตรดิตถ์. **วารสารวิชามหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์**. 12 (2), 53-65.

- วรายาภา มิ่งศิริธรรม และ รวีวรรณ โปรรุ่งโรจน์. (2564). รูปแบบการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาชุมชนคลองมหาสวัสดิ์ อำเภอกุสุมาลย์ จังหวัดนครปฐม. **วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา**. 11 (1), 38-49.
- วรรณวิมล ภูนาศ. (2558). ศักยภาพชุมชนในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน: กรณีศึกษาตลาดน้ำอัมพวา. **วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์**. 26 (1), 63-74.
- ศิรินันท์ พงษ์นรินทร์ โอษฐ์ญา บัชรธรรม และ ชัชชญา ยอดสุวรรณ. (2559). แนวทางในการพัฒนาศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวอำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารวิทยาลัยบัณฑิตศึกษาการจัดการมหาวิทยาลัยขอนแก่น**. 9 (1), 234-259.
- สุขุม คงดิษฐ์ ธารณี นวสันธิ์ วรธนาพร พรหมศิลป์ ศุภฤกษ์ กลั่นกล้า และ ญัฐพล รื่นถวิล. (2561). **โครงการนวัตกรรมเชื่อมโยงการตลาดการท่องเที่ยวในเขตเกษตรชุมชนสามเรือน อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา**. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ.
- สุธี เสรีรัฐศรี. (2558). **แนวทางการจัดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในชุมชนคลองโคก อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต การจัดการอุตสาหกรรมบริการและการท่องเที่ยว. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงมหาดไทย. (2551). **การบริหารและการจัดการท่องเที่ยว**. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- องค์การบริหารส่วนตำบลละหาน. (2564). **ประวัติความเป็นมา**. [ออนไลน์]. สืบค้นเมื่อ 3 เมษายน 2564 จาก http://raroeng.go.th/data_426.
- อริสา สำรอง และ สุภัทริภา ชันทจร. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นองค์การสู่ความเป็นเลิศของชุมชนท่องเที่ยวในวัดวิถีในประเทศไทยตามแนวพระราชดำริ: กรณีศึกษาชุมชนท่องเที่ยวในวัดวิถี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดนครราชสีมา. **วารสารสหวิทยาการวิจัย: ฉบับบัณฑิตศึกษา**. 8 (2), 74-84.
- Adhikary, M. (1995). **Management of Ecotourism**. Bangkok: Srinakharinwirot University.
- Choibamroong, T. (2014). Agricultural Resources Research for Sustainable Agro-tourism: A Case Study of Surat Thani, Thailand. **NIDA Development Journal**. 54 (3), 202-220.
- Donohue, H. & Needham, R. (2006). Ecotourism: the evolving contemporary definition. **Journal of Ecotourism**. 5 (3), 192-210.
- Fennell, D. A. (2020). **Ecotourism**. (5th ed). New York: Routledge.
- Honey, M. (2008). **Ecotourism and sustainable development: Who owns paradise?** (2nd ed.). Washington, DC: Island Press.
- Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A., & Duangsaeng, V. (2015). Homestay Tourism and the Commercialization of the Rural Home in Thailand. **Asia Pacific Journal of Tourism Research**. 20 (1), 29-50.
- Mgonja, J.T., Sirima, A. & Mkumbo, P. J. (2015). A review of ecotourism in Tanzania: magnitude, challenges, and prospects for sustainability. **Journal of Ecotourism**. 14 (2-3), 264-277.
- Niesenbaum, R. A. & Gorka, B. (2001). Community-Based Eco-Education: Sound Ecology and Effective Education. **The Journal of Environment Education**. 33 (1), 12-16.

- Othatawong, A. (2014). Community Participation in Talay Bua Dang Conservation within Chiang Wae Municipal Area, Kumphawapi District, Udonthani Province. **Academic Services Journal Prince of Songkla University**. **25** (1), 47-53.
- Reimer (Kila), J. K., & Walter, P. (2013). How do you know it when you see it? Community-based ecotourism in the Cardamom Mountains of southwestern Cambodia. **Tourism Management**. **34**, 122-132.
- Scheyvens, R. (2007). Ecotourism and gender issues. In James Higham (Ed.), **Critical issues In ecotourism**. Oxford: Butterworth-Heinemann.
- Stronza, A., & Gordillo, J. (2008). Community views of ecotourism. **Annals of Tourism Research**. **35** (2), 448-468.
- The International Ecotourism Society. (2021). **What is ecotourism?** Retrieved April 3, 2021, from <http://www.ecotourism.org>.
- The United Nations World Tourism Organization. (2014). **Tourism Highlight 2014 Edition**. Retrieved April 3, 2021, from <https://www.e-wto.org>.
- Tran, L., & Water, P. (2014). Ecotourism, gender and development in northern Vietnam. **Annals of Tourism Research**. **44**, 116-130.
- Walker, K. & Moscardo, G. (2014). Encouraging sustainability beyond the tourist experience: Ecotourism, interpretation and values. **Journal Sustainable Tourism**. **22** (8), 1175-1196.
- Weaver, D. B. & Lawton, I., J. (2007). Progress in tourism management. Twenty years on: the state of contemporary ecotourism research. **Tourism Management**. **28**, 1168-1179.